

Сретен Угричић, филозоф и самопроглашени наследник Данила Киша, већ годинама куца на врата све бројнијег клуба хероја "либералне" Србије и миљеника западне диплократије. Иако му писање памфлета, које можемо читати и као примере аутошовинистичке аргументације, иде много боље од лепе књижевности, врата се све до ове недеље нису широм отворила. Ваљда није било лако наћи довољно оних који су спремни да поверују да је неко истовремено антифашиста и функционер клерофашистичког поретка. Овај амбициозни кадар свих постмилошевићевских режима годинама је у себи успешно сједињавао бахатог функционера, бескомпромисног опозиционара и љутитог независног интелектуалца.

Угричић је један од домаћих аутора чији нам текстови сугеришу да је ова земља толико лоша да би се, после суочавања са првом Србијом, Хитлер, Гебелс и Геринг вероватно осетили инфериорно и можда чак запитали – да ли је могуће да смо у Аушвицу толико подбацили? У његовом аутошовинистичком опусу има много тога што би огрејало њихово срце – од релативизовања и тривијализације холокауста до сладострасне дехуманизације.

"Погледајмо следећи низ: патриотизам - национализам - шовинизам - нацизам. Пронађимо уљеза", тражи Угричић у есеју објављеном под насловом "Пронађи уљеза и други прилози у корист и част читања Константиновићеве Филозофије паланке". Тадашњи управник Народне библиотеке нам у наставку текста нуди одговор: "Девет од десет испитаника ће заокружити: патриотизам. Некако то једино изгледа сасвим неупитно. Али, тачан одговор гласи: ово је трик-питање, јер у овом низу нема уљеза."

Али чини се да у Угричићевом памфлету има још трик питања. Можемо се, на пример, запитати о ком патриотизму стварно пише (дуго)вечни управник националне институције - о сваком патриотизму, о немачком, о босанском, или, можда, само о српском патриотизму? Може ли, којим случајем, неко после читања целог Угричићевог текста закључити да је аутор "уљезе" сместио и тамо где не би смело да их буде? Може ли неко закључити да те уљезе треба послати испод земље?

"Уместо четири С, она оцила на нашем грбу, сада су четири А: алиби, аболиција, амнезија, амнестија. То је сав наш напор, једини труд који испољавамо, да би себи било како нашли алиби, а пошто га никако нема, онда да би себи израдили аболицију, а пошто је никако не можемо заслужити, онда да би било како све заборавити, а пошто нема ни заборава нашем поразу и посрнућу, сав живот нас непрестано на то подсећа, онда да би било како били помиловани. Али нема амнестије, јер она следује само онима који су прихватили санкцију и трпе је, па могу да се надају изненадној милости избављења", пише Угричић.

"Ова 4 А су истовремени и потирући, како је већ Константиновић и дијагностификовао дух паланке: самопротивречан и јалов. Са 4 А то је очигледно: алиби потире амнезију, аболиција потире алиби, амнезија потире аболицију, амнезија потире амнезију. Како? Просто. Крваво просто." Угричић нам детаљно описује овај крвави "зачарани круг", коме, ипак, некако налази "почетак": "Кад је језгро претешко и преоптерећено, а електрони хистерични на нестабилним орбитама, траје процес смртоносне радиоактивности, са предвидљивим исходом по формули неумитног периода полураспада. Такав је дух паланке, савремене српске паланке. Дух порицања. Самопротивречног, хистеричног, самоубилачког порицања савести." Ту, по Угричићу, нема спаса - "нема искупљења за дух паланке. Нема избављења из духа паланке."

У овом Угричићевом тексту сазнаћете и да "Срби не поштују истину", да "у нашој Србији нема могућег. У најбољем случају, могућ је ексцес, изузетак, инцидент, грешка и пропуст у систему." Зато "у Србији може оно што нигде не може, оно што би другде било незамисливо, непојмљиво, док истовремено не може оно што другде и може и уобичајено је и подразумева се. У нашој Србији актуелни владајући поредак има задатак да по сваку цену блокира и саботира и онеспособи и затре моћ и важење могућег."

Угричић пише да је "поредак", који га је - не смео то губити из вида - одабрао за повлашћеног функционера (службени ауто и честа путовања широм света о државном

трошку), "у толикој мери насилан, трауматичан, неподношљив, да ултимативно потврђује пораз могућег, чак и у таквом његовом теоријски најекстремнијем виду. А где нема могућег, нема слободе, нема достојанства, нема племенитости, нема будућности. Резултат гласи: наша ситуација је безнадна. Наша Србија нема куд. Зато наша деца размишљају о бекству одавде чим стасају. Зато се наша деца опиру рађању. Наша деца неће нашу Србију".

Читајући ове Угричићеве есенцијализујуће речи тешко је не подсетити се да је један угледни либерални интелектуалац из окружења написао да његов народ жели да нема ништа не само са Србијом, већ ни са Србима. А пошто, како тврди Угрићић, ни наша деца неће са нама - зашто би то онда желели Албанци, Бошњаци или Хрвати. Имају ли они, ако пратимо застрашујућу логику Угричићевог фаталистичког текста, право да размишљају о било чему сем о томе како да се коначно реше "смртоносног" народа са којим нема ни наде ни будућности ни достојанства?

Србија, за разлику од Хрватске или Косова, није једно од оних места у којима је нацизам "увек њихов, а не наш". Зато опасности које овде носи растући аутошовинизам не треба потцењивати. Не треба заборавити ни да је аутошовинистичко озверивање људи само мање транспарентна копија шовинистичке дехуманизације. Његова суштина није самомржња – она је сасвим легитимна и често је није тешко разумети, нарочито онда када властодршци или сународници пишу срамне и злочиначке странице заједничке историје. Аутошовинизам почиње онда када неко закључи да је он сам "изузетак", "пропуст у систему" и када сународницима, људима који су објект личне мржње, негира човечност и сугерише да је њихова "зверска" природа нешто што је вечно, неуништиво и трајно, нешто што је део њиховог "менталитета". То су лементи есенцијализације коју Угричић наглашава тако што инсистира на безнадежности и безизлазу. Он, свесно или не, слика портрет заједнице која не заслужује да постоји, културе која просто вапи за истребљењем, "отпада" који мора бити закопан.

За читаоце који довољно не познају нуклеарну физику и "процес смртоносне радиоактивности", који је у Угричићевом тексту уведен у инвентивни и вишеслојни дискурс дехуманизације, оно што је и "неумитно" и неупитно у вези са "периодом полураспада" - и зашто у физици говоримо о полураспаду уместо о распаду, јесте то што је потпуни распад радиоактивног језгра процес који траје бесконачно дуго, што га у нашем, коначном свету чини неостваривим. То је и један од главних разлога зашто се бурад пуна "смртоносне радиоактивности" сахрањују дубоко под земљом.

Личке јаме Јадовна (40.000 убијених Срба 1941. године) и масовне гробнице у околини

Сребренице и Зворника (око 8.000 убијених Бошњака јула 1995. године) само су неки од бројних примера последица следеће вере у наводно неумитне, "предвидљиве исходе" туђег зла и доследног изједначавања људи и (радиоактивног) отпада какво нам сугерише Угричић. Аушвиц је најбољи пример ефикасног уништавања "људског отпада", практичног решења за менталитет који је раније осликан као фаталан, предвидљив и непромењљив.

Нацификација је опасан двосекли мач - ко год да је спроводи и каквим год метафорама да је сугерише. У Руанди се прво чуо позив да "буде посечено високо дрвеће". Хутуи, нижи растом, мало касније су мачетама посекали више од пола милиона "високих" Тутсија. Балканска историја, као и историја Руанде и Бурундија (подсахарских "геноцидних близанаца"), пуна је примера "жртава које су постале злочинци", како пише Махмуд Мамдани. Као и у Руанди и Бурундију, и овде, после Јасеновца и Сребренице, не можете рећи геноцид а да не очекујете да ће Вас неко добронамеран питати "који геноцид", "чији геноцид".

Милошевићевско "нацификовање" Хрвата и Албанаца и угричићевско "нацификовање" Срба базирани су на идентичној логици и носе исте опасности. С једне стране нацификација може обичне грађане претворити у "добровољне извршиоце" масовних злочина. Али, с друге стране, "нацификација" може те исте обичне грађане претворити у жртве будућих масовних злочина оправданих радовима брзоплетих, несмотрених или фрустрираних "нацификатора". Није мало оних који могу да закључе да се против "нацификованих" ваља борити свим средствима, да неко толико велико "зло" и "опасност" представља довољно оправдање да се масовним злочинима предупреду потенцијално масовнији злочини, слични онима које су неки стварно нацификовани народи чинили у прошлости.

Нажалост, историја нас учи да се иза сваког балканског "никад више" увек скрива застрашујуће "још једном". Она нам говори и да је иза сваког "балканског касапина" чукао бар један запенушани, мржњом набијени филозоф за кога је све било "крваво просто". Сваки властољубиви и бескрупулозан балкански политички "Милошевић" имао је свог поносног и самоувереног интелектуалног "Угричића".

Чак и површна анализа ситуације у постдејтонској Босни суочиће Вас са плетором актера који ће аргументе какве износи Угричић протумачити као шлаг на својој шовинистичкој торти, уље на осветничкој ватри или мелем на незацељеној и болној рани претходног геноциде. Зато петнаестак година после Сребренице, највеће и најкрвавије српске срамоте, људе на Балкану треба стално подсећати да се Сребреница

Лош тероризам и добар (ауто)шовинизам

Пише: Зоран Ћирјаковић
недеља, 22 јануар 2012 21:07

Сребреницом не избија.

Човек би помислио да бар то интелектуалцима треба да буде, како рече смењени управник, "крваво јасно". Од политичара одавно имамо много мања очекивања. Ипак, жалосно је да је Сретен Угричић смењен због наводне подршке једном заговорнику тероризма, а не због срамног и много опаснијег покушаја дехуманизовања и "нацификавања" једног народа.

(Ранија и краћа верзија овог текста објављена је у недељнику НИН пре приватизације.)